

Grödinge 2014-11-13

Kompl. 2014-11-14

Den fortsatta eurokrisen. Lissabonfördraget, stabilitets- och tillväxtpakten, finanspakten och möjligheterna för Sverige att lånefinansiera offentliga investeringar i infrastruktur när statslåneräntan är 1,2 procent

1. Den fortsatta eurokrisen

Den globala finanskrisen bröt ut med full kraft 2008 efter Lehman Brothers konkurs den 15 september och påverkade både USA och EU när finansmarknaderna föll ihop. Båda ekonomierna föll 2009. Men medan ekonomin i USA började att stadigt återhämta sig redan 2010 övergick finanskrisen i EU i den skakiga eurokrisen. ”Men medan finanskrisen övergick i eurokrisen öppnade sig en ekonomisk klyfta mellan USA och eurozonen. De tre senaste åren (2011-2013) växte den amerikanska ekonomin med omkring 6 procentenheter mer. Även om man tar hänsyn till skillnaden i befolkningsökning har USA:s ekonomi vuxit med omkring 4,5 procentenheter mer på dessa tre år.” Daniel Gros i Kolumnen i DN 27/8 -14

Den ekonomiska samarbetsorganisationen OECD lade den 6 november fram en interimrapport. ”Där beskrivs inbromsningen i eurozonen som ett hot mot den globala tillväxten. Enligt OECD ökar BNP i euroområdet med bara 0,8 procent i år, 1,1 procent nästa år och 1,7 procent 2016.” SvD 7/11-14

I EU-kommissionens höstprognos från den 4 november ökar tillväxten i hela EU något bättre, men fortfarande svagt. ”**I EU blir tillväxttakten** 1,3 procent i år och 1,5 procent nästa år, praktiskt taget hälften av den amerikanska tillväxttakten på 2,2 procent 2014 och 3,1 procent 2015.” SvD 5/11 -14 För Storbritannien, som är fritt från euron, är motsvarande siffror 3,1 respektive 2,7 procent.

EU-kommissionen halverar ”nästa års tillväxt i Tyskland från 2 procent till 1,1 procent jämfört med vårprognosen. Samma sak gäller för Frankrike som är eurozonens näst största ekonomi. Där sänks tillväxtprognosen från 1,5 procent till 0,7 procent 2015.” Sverige väntas enligt EU-prognosen växa med 2 procent i år, 2,4 procent nästa år och 2,7 procent 2016. SvD 5/11 -14

Den tyska handelskammaren DIHK hade före avsevärt sänkt sin tillväxtprognos för den tyska ekonomin till 0,8 procent 2015 från 1,5 procent i en tidigare beräkning. DN 28/10 -14

Den 14 november publicerade EU:s statistikbyrå Eurostat snabbstatistik för den säsongrensade tillväxten av BNP för tredje kvartalet i år. Jämfört med samma kvartal föregående år var tillväxten i euroområdet 0,8 procent och i hela EU 1,3 procent. Det var samma siffror på årsbasis som för andra kvartalet i år. Den svaga ekonomiska utvecklingen fortsätter i EU.

Högsta tillväxt jämfört med samma kvartal föregående år hade Polen: 3,4 procent, Rumänien: 3,3 procent, Ungern: 3,1 procent och Storbritannien: 3,0 procent. Tysklands och Frankrikes tillväxt var 1,2 procent respektive 0,4 procent. Negativ tillväxt hade Cypern: -2,0 procent, Italien: -0,4 procent och Finland: -0,3 procent. Sverige hörde till de länder för vilka uppgifter saknades.

Den 14 november publicerade Eurostat också preliminär statistik för den årliga inflationen för oktober 2014 : för euroområdet 0,4 procent och hela EU 0,5 procent. Motsvarande siffror på årsbasis för september var 0,3 respektive 0,4 procent. Den låga inflationen tyder också

på svag ekonomisk utveckling.

2. Stabilitets- och tillväxtpakten och finanspakten har upphävt finanspolitikens nödvändiga flexibilitet i eurozonen

Som framgått ovan och tidigare befinner sig euroområdet praktiskt taget i stagnation med flera euroländer i ekonomisk tillbakagång (recession). De saknar en egen rörlig valuta som kan sjunka i värde och i motsvarande mån öka konkurrenskraften, förbilliga exporten och därmed få fart på de ekonomiska hjulen. Men hela regelverket för euroländerna med stabilitets- och tillväxtpakten och finanspakten i spetsen verkar som en tvångströja på ländernas finanspolitik.

Barry Eichengreen, ekonomiprofessor vid Berkeleyuniversitetet, har skrivit om införande av andra stelbenta regler som leder till "samma finanspolitiska tvångströja som eurozonen, där medlemsstaterna inte får låna i recessioner. Då skulle finanspolitiken bli riskabelt procyklisk och förstärka konjunktursvängningarna." DN 13/10 -14

Maastichtfördraget från 1993 med den ekonomiska och monetära unionen (EMU) kompletterades 1997 med stabilitetspakten, som senare fick det mer aptitretande tillägget "tillväxtpakt". Stabilitets- och tillväxtpakten skärptes 2011. Hänvisning görs till förordningarna i november 2011 om ändringar i förordningarna (EG) nr 1466/97 och nr 1467/97.

Finanspakten innebar en skärpning av kraven på de offentliga finanserna och skuldkvoten i åtstramande riktning.

2. Finanspakten

I finanspakten från 2013, "Avdelning III Finanspolitisk överenskommelse" står nämligen skärpningen huvudsakligen i artikel 3: "1. De fördragsslutande parterna ska tillämpa de regler som anges i denna punkt utöver och utan att det påverkar deras skyldigheter enligt Europeiska unionens rätt:

- a) En fördragsslutande parts offentliga finanser ska vara i balans eller uppvisa överskott.
- b) Regeln i led a anses vara respekterad om det årliga strukturella saldot i den offentliga sektorns finanser överensstämmer med det landspecifika medelfristiga målet enligt definitionen i den reviderade stabilitets- och tillväxtpakten med ett nedre gränsvärde för det strukturella underskottet på 0,5 % av bruttonationalprodukten till marknadspriser. De fördragsslutande parterna ska säkerställa en snabb konvergens mot sina respektive medelfristiga mål. Tidsramen för denna konvergens kommer att föreslås av Europeiska kommissionen med hänsyn tagen till de landspecifika riskerna i fråga om hållbarhet. Framstegen för att nå och respekten för de medelfristiga målen ska utvärderas på grundval av en samlad bedömning med det strukturella saldot som utgångspunkt, inbegripet en analys av utgifterna efter diskretionära åtgärder på inkomstsidan, i linje med den reviderade stabilitets- och tillväxtpakten.
- c) De fördragsslutande parterna får temporärt avvika från sina respektive medelfristiga mål eller från anpassningsbanan mot dessa mål endast under exceptionella omständigheter enligt definitionen i 3b.
- d) När skuldsättningen i den offentliga sektorn i procent av bruttonationalprodukten till marknadspriser ligger väsentligt under 60 % och när risken i fråga om de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet är låg får det nedre gränsvärdet för det medelfristiga mål som preciseras i led b högst motsvara ett strukturellt underskott på 1,0 % av bruttonationalprodukten till marknadspriser.

e) Om betydande avvikelser från det medelfristiga målet eller från anpassningsbanan mot detta mål konstateras ska en korrigeringsmekanism utlösas automatiskt. Denna mekanism ska inbegripa den berörda fördragsslutande partens skyldighet att genomföra åtgärder för korrigerande av avvikelserna under en fastställd tidsperiod.

2. De regler som anges i punkt 1 ska senast ett år efter att detta fördrag träder i kraft få verkan i de fördragsslutande parternas nationella lagstiftning genom bindande och permanenta bestämmelser, helst på konstitutionell nivå, eller på annat sätt som garanterar att reglerna fullt ut respekteras och efterlevs under hela den nationella budgetprocessen. De fördragsslutande parterna ska på nationell nivå inrätta den korrigeringsmekanism som avses i punkt 1 e på grundval av gemensamma principer som ska föreslås av Europeiska kommissionen och som framför allt ska gälla de korrigerande åtgärdernas art, omfattning och tidsram, även under exceptionella omständigheter, samt vilken roll och vilket oberoende de institutioner ska ha som ansvarar för att på nationell nivå övervaka att de regler som anges i punkt 1 efterlevs. Korrigeringsmekanismen ska till fullo respektera de nationella parlamentens behörighet.
3. Vid tillämpningen av denna artikel ska de definitioner gälla som anges i artikel 2 i protokollet (nr 12) om förfarandet vid alltför stora underskott, fogat till Europeiska unionens fördrag.

Vidare ska följande definitioner gälla vid tillämpningen av denna artikel:

a) *det årliga strukturella saldot i den offentliga sektorns finanser*: det årliga konjunkturrensade saldot rensat från engångsåtgärder och tillfälliga åtgärder.

b) *exceptionella omständigheter*: ovanliga händelser som ligger utanför den berörda fördragsslutande partens kontroll och som har stor inverkan på den offentliga sektorns finanser, eller perioder av allvarig konjunkturedgång enligt vad som anges i den reviderade stabilitets- och tillväxtpakten, under förutsättning att den berörda fördragsslutande partens tidsbegränsade avvikelse inte äventyrar den finanspolitiska hållbarheten på medellång sikt.” Se ”Fördrag om stabilitet, samorning och styrning inom ekonomiska och monetära unionen”, s 11-13

Artikel 4 i finanspakten handlar om bestämmelser om skuldminskningar.

”Artikel 4

Om kvoten mellan en fördragsslutande parts offentliga sektors skuld och bruttonationalprodukten överstiger det referensvärde på 60 % som avses i protokollet (nr 12) om förfarandet vid alltför stora underskott, fogat till Europeiska unionens fördrag, ska den fördragsslutande parten, som ett riktmärke, minska den överstigande delen med en genomsnittlig takt på en tjugondel per år i enlighet med artikel 2 i rådets förordning (EG) nr 1467/97 av den 7 juli 1997 om påskyndande och förtydliganden av tillämpningen av förfarandet vid alltför stora underskott, ändrad genom rådets förordning (EU) nr 1177/2011 av den 8 november 2011. Huruvida det föreligger ett alltför stort underskott på grund av att skuldkriteriet har överträtts kommer att beslutas i enlighet med förfarandet i artikel 126 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.”, a. a. , s 14

När det finns många euroländer som har problem med alltför stora underskott i de offentliga finanserna och för hög skuldkvot leder regelverket till offentliga utgiftsminskningar och intäktsförstärkningar genom skatter och avgifter som sker samtidigt med påföljd att den samlade efterfrågan i euroområdet påverkas negativt, vilket skapar nya ekonomiska problem.

Artikel 5 inbegriper strukturreformer som är ytterst kontroversiella.

”Artikel 5

1. En fördragsslutande part som omfattas av ett förfarande vid alltför stora underskott enligt de fördrag på vilka Europeiska unionen grundas ska upprätta ett program för budgetmässigt och ekonomiskt partnerskap, som inbegriper en detaljerad beskrivning av de strukturreformer som måste utformas och genomföras för att säkerställa en verkningsfull och hållbar korrigerande av dess alltför stora underskott. Sådana programs innehåll och form ska regleras i Europeiska unionens rätt. Inlämnande av programmen till Europeiska unionens råd till Europeiska kommissionen för godkännande och övervakningen av dem kommer att ingå i den befintliga övervakningsförfarandena inom ramen för stabilitets- och tillväxtpakten.
2. Genomförandet av programmet för budgetmässigt och ekonomiskt partnerskap och de därmed förenliga årliga budgetplanerna kommer att övervakas av Europeiska unionens råd och av Europeiska kommissionen.” , a.a. , s 14-15

Enligt artikel 8 kan en eller flera fördragsslutande parter, i regel efter en rapport från EU-kommissionen, väcka talan hos EU-domstolen mot en annan fördragsslutande part som inte uppfyllt sina skyldigheter enligt artikel 3.2 i finanspakten. EU-domstolens dom ska vara bindande och följs inte domen ska ett standardbelopp eller vite kunna utdömas på högst 0,1 % av partens bruttonationalprodukt. a. a. , s 16-17

2.2 Finanspaktens tillkomst som ett rättsvidrigt fördrag utanför EU

Det var Tysklands förbundskansler Angela Merkel och Frankrikes president Nicolas Sarkozy som på Europeiska rådets möte den 8-9 december 2011 lade fram ett förslag till finanspolitisk union för eurons stabilitet som skulle skrivas in i Lissabonfördraget genom en fördragsändring, som kräver enhällighet. Men Storbritannien och Tjeckien vägrade.

”Storbritannien har tvärvägrat om att överföra makt över enskilda länders budgetar, budgetkontroll och sanktioner till Bryssel, med hänvisning till att det är varje suverän stats exklusiva rättighet att handha sina egna finanser och att EU-kommissionen och EU-domstolen inte borde ha rätt att bedöma eller döma om en regerings beslut om ekonomin.” SvD Näringsliv, digitalt 9/12 – 11

Eftersom enhällighet krävs för en fördragsändring enligt folkrätten skulle förslaget ha fallit. Men Merkel och Sarkozy lät sig inte nöja sig med det, utan beslöt att gå vidare med det som ett mellanstatligt avtal utanför EU mellan 17 euroländer, men ett som är öppet för andra. Nu blev Europeiska rådets möte ”informellt” och det nya förslaget till avtal, som inte omfattas av alla EU-länder, hamnade utanför EU och unionsrätten.

Finanspakten är alltså inte EU:s finanspakt utan ett fördrag utanför EU och unionsrätten. Pakten har med andra ord inte rätt att utnyttja EU:s institutioner, om inte EU:s fördrag medger sådana särskilda befogenheter för EU:s institutioner, som t ex EU-domstolen och EU-kommissionen. Sådana befogenheter finns inte, med något undantag, alls. Finanspakten är rättsvidrig. Se den utförliga genomgång av berörda EU-institutioners befogenheter enligt Lissabonfördraget i förhållande till finanspaktens bestämmelser som finns på vår hemsida www.nejtilleu.se/botkyrka 2012-03-14: ”Kritik av finanspakten (Fördrag om stabilitet, samordning och styrning inom ekonomiska och monetära unionen)”, 2012-09-25: ”Yttrande över Ds 2012:30 angående

finanspakten” /till finansdepartementet/” och 2013-03-14: ”Kritik av universitetens nätverk för Europaforskning: seminarium 2013-02-06 och boken 'Ett konkurrenskraftigt EU till rätt pris Europaforskning 2013' angående finanspakten” .

2.3 Tvångströjan på euroländernas finanspolitik

Den ekonomiska och monetära unionen (EMU), den reviderade stabilitets- tillväxtpakten och finanspakten har blivit en tvångströja på euroländernas finanspolitik med den ensidiga fokuseringen på saldot i den offentliga sektorns finanser och skuldkvoten och på åtstramningar samt med oförmågan att skilja på offentlig konsumtion och offentliga investeringar, som främjar tillväxten och sysselsättningen. Något perspektiv för ett annorlunda, kretsloppsanpassat resursutnyttjande för att stoppa utsläppen av växthusgaser i atmosfären, försurningen av haven och förgiftningen av naturen ges inte heller.

Euroområdets svaga ekonomiska utveckling har, som visats ovan, fortsatt i kontrast till USA:s. Receptet för återhämtningen har inte hjälpt och nödvändiga skuldnedskrivningar låter vänta på sig i all synnerhet som Europeiska centralbanken, ECB har samlat på sig en massa riskfyllda statsobligationer som vid en nedskrivning skulle uppenbara väldiga förluster för ECB.

Kenneth Rogoff, ekonomiprofessor vid Harvard, som tillsammans med kollegan Carmen Reinhart har studerat ekonomiska kriser, var i början av september i Stockholm för att bland annat hålla föredrag på Handelshögskolan och gav en intervju till Svenska Dagbladet och Dagens Nyheter.

”Räntehöjningarna i USA kommer att dröja. Och det är rätt , enligt amerikanska professorn Kenneth Rogoff. Han varnar för att Europa har lång och skakig återhämtning framför sig.” SvD 2/9 -14

Kenneth Rogoff gav sin syn på den europeiska gemensamma valutan, euron. ”- Det stora misstaget i Europa gjordes under 1990-talet när man skapade den europeiska gemensamma valutan. Om Italien hade haft sin egen ränta och Spanien sin egen valuta hade allt varit mycket lättare i dag.” SvD 2/9 -14 Detta fanns inte i Dagens Nyheter 2/9 -14.

Möjligheterna att lånefinansiera offentliga investeringar i infrastruktur för att få fart på tillväxten ter sig annorlunda för euroländer och EU-länder fria från euron med hänsyn till Lissabonfördraget, stabilitets- och tillväxtpakten och finanspakten. Lånefinansiering av offentliga investeringar i infrastruktur betyder på kort sikt att skuldkvoten och saldot för de offentliga finanserna försämras med lånen respektive räntorna. På längre sikt kan varje satsad krona ge mer tillbaka.

För euroländerna finns Lissabonfördragets, den reviderade stabilitets- och tillväxtpaktens och finanspaktens bestämmelser om sanktioner och böter för överträdelser. Visserligen är finanspaktens förfaranden rättsvidriga, men det bekymrar inte makthavarna i Bryssel. Det betyder att många euroländer inte har utrymme för lånefinansiering av offentliga investeringar och att den vägen är stängd för att öka tillväxten.

2.4 Sverige omfattas tills vidare inte av sanktioner och böter

Sverige som är fritt från euron (betecknat i Lissabonfördraget som ”medlemsstat med undantag”) omfattas inte av bestämmelserna om sanktioner och böter enligt Lissabonfördraget och stabilitets- och tillväxtpakten. Se artikel 139.2b i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt i Sieps, Lissabonfördraget Konsoliderad version av EU:s fördrag 11 december 2007, s 100. Sverige har visserligen bifallit finanspakten genom riksdagsbeslut den 6 mars 2013, vilket innebär att i samma

ögonblick som Sverige ansluter sig till euron slår alla finanspaktens bestämmelser till. Men en förtida bundenhet till ifrågavarande bestämmelser i avdelningarna III och IV i finanspakten kräver ett riksdagsbeslut till. Det betyder att för närvarande omfattas inte Sverige av några böter från finanspakten vid överträdelser, vilket framgår av artikel 14.5 i finanspakten.

”5. I fråga om de fördragsslutande parter som är medlemsstater med undantag enligt definitionen i artikel 139.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt eller har undantag enligt protokollet (nr 16) om vissa bestämmelser angående Danmark, fogat till Europeiska unionens fördrag, ska det här fördraget – när den berörda fördragsslutande parten ratificerat det här fördraget – tillämpas från och med den dag då beslutet om upphävande av detta undantag får verkan, om inte den berörda fördragsslutande parten förklarar sin avsikt att vid en tidigare tidpunkt vara bunden av alla eller delar av bestämmelserna i avdelningarna III och IV i det här fördraget.”, a. a., s 22

2.5 Lånefinansiering av offentliga investeringar i Sverige och budgetregler

Analytikern Andreas Cervenka i Svenska Dagbladet och ordföranden i Uppfinnarkollegiet Carl-Johan Westholm har i Svenska Dagbladet den 20 respektive 23 oktober i år diskuterat svenska budgetregler med hänsyn till möjligheterna att lånefinansiera offentliga investeringar i infrastruktur.

”**Sverige, liksom många** andra länder, anses vara i stort behov investeringar för att få igång ekonomin. Internationella valutafonden, IMF, framhöll i en rapport häromveckan att i dagens låga ränteläge är offentliga investeringar i infrastruktur i praktiken en ren gratisaffär. För varje satsad krona växer ekonomin med 3 kronor, enligt IMF:s kalkyler. IMF argumenterar för att det i ett läge med hög arbetslöshet dessutom är bättre att lånefinansiera investeringar snarare än att skära i budgeten eller höja skatter, och att sådana satsningar i själva verket kan bidra till att minska länders skuldbörda snarare än att öka den eftersom det höjer kapaciteten i ekonomin.

Om detta stämmer har Sverige ett bra utgångsläge. Statsskulden ligger under 40 procent av BNP jämfört med över 90 procent i många länder i Europa. Den tioåriga svenska statslåneräntan är samtidigt låga 1,2 procent.

Vad är då problemet? Jo, med dagens budgetsysteem görs ingen skillnad om vi lånar till järnvägsbyggen eller fruktkorgar på finansdepartementet, allt tas ur samma påse. Och enligt reglerna måste budgeten visa överskott i en normal konjunktur.

En lösning skulle kunna vara att dela upp budgeten i två delar, en driftsbudget och en kapitalbudget. En sådan modell fanns tidigare, men den avskaffades 1976 bland annat på inrådan av ekonomen Assar Lindbeck.” SvD 20/10 -14

Carl-Johan Westholm kompletterade historieskrivningen. ”På Gunnar Strängs finansministertid 1955-76 var statsbudgeten uppdelad i en driftssida och en kapitalsida: konsumtion respektive investeringar. ... Under regeringarna Fälldin 1976-82, med ekonomiansvariga ministrarna Gösta Bohman och Ingemar Mundebo, försvann denna uppdelning.” SvD 23/10 -14

”**Den nya regeringen** är enig med den tidigare om att uppnå det så kallade överskottsmålet. Men det finns en aspekt som sällan uppmärksammas. Överskottsmålet för statsbudgeten infördes 2000, efter att statsfinanserna sanerats. Märkligt nog gjordes ingen skillnad mellan utgifter för konsumtion och investeringar.” SvD 23/10 -14

Lars Calmfors, professor i internationell ekonomi och tidigare ordförande i Finanspolitiska rådet menar att en sådan åtskillnad borde undersökas. ”Redan 2008 lanserade rådet idén om att en sådan

uppdelning borde undersökas.

- Utgifter på kapitalbudgeten skulle då kunna finansieras genom lån.” SvD 20/10 -14

Carl-Johan Westholm gav ett exempel på lånefinansiering av framtidsinvesteringar i en tid som präglades av fattigdom för folkflertalet och frånvaro av allmän och lika rösträtt.

”Den liberale finansministern J A Gripenstedt fick 1860 riksdagen att besluta att staten skulle låna för att bygga stambanor för tåg. Lånen togs i utlandet. Under flera år var utgifterna för dessa mer än hälften av statsbudgeten. Det hade inte gått med dagens överskottsmål och EU:s regler för euron. Då var Sverige ett av Europas fattigaste länder, med hungersnöd 1868. Utan de stora statsfinansiella underskotten hade konungariket varit mindre skuldsatt, men utan järnvägar att inviga för Karl XV och Oscar II.” SvD 23/10 -14

Med riksdagen baserad på allmän och lika rösträtt finns fantastiska möjligheter att lyfta blicken från nuet och göra insatser för framtida generationer och goda livsbetingelser på planeten. Nödvändiga lånefinansierade offentliga investeringar i infrastruktur kräver ett omtänkande, men kan skapa tillväxt och sysselsättning i en svår tid för många, för Sverige har inte samma tvångströja på finanspolitiken som euroländerna har.

Kaj Lidén
ordf, Folkrörelsen Nej till EU – Botkyrka
www.nejtill.eu.se/botkyrka